

УДК: 341-044.247:37.013

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-5\(45\)-1381-1392](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-5(45)-1381-1392)

Підберезних Інна Євгеніївна доктор юридичних наук, професор, професор кафедри історії, Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, тел.: (0512) 24-41-89, <https://orcid.org/0000-0001-9906-4327>

Бойко Валерія Володимирівна здобувачка (другого) магістерського рівня вищої освіти спеціальності 014.03 «Середня освіта (Історія та громадянська освіта)», Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, тел.: (068)128-48-43, <https://orcid.org/0009-0008-5830-8696>

ЦІННОСТІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Анотація. У даній статті здійснено розгляд ціннісних фундаментів громадянського виховання, зважаючи на контекст європейської інтеграції України. Ідентифіковано ключові цінності, що відіграють центральну роль у формуванні демократичної громадянськості, котрі інтегровані до європейських освітніх програм. Проаналізовано виклики, з якими стикається система громадянської освіти, коли прагне відповідати європейським нормам.

Також обговорюється роль громадянської освіти як механізму адаптації українського суспільства до європейських стандартів, зокрема в умовах постійних соціальних і політичних змін, а також її внесок у подолання викликів, пов'язаних з адаптацією української політичної культури до європейських норм та практик. Сформульовано бачення перспектив розвитку громадянської освіти як інструменту для культивування політичної культури, правової свідомості та активної участі громадян.

Досліджується значення громадянської освіти в контексті процесу євроінтеграції України, основні аспекти, важливість та вплив цінностей громадянської освіти на успішний шлях країни до зближення з Європейським союзом. Аналізуються засоби та методи підвищення громадянської свідомості населення щодо європейських цінностей та стандартів. Розглядаються можливість впровадження спеціалізованих освітніх програм та проєктів, спрямованих на підготовку громадян до вступу України до Європейського союзу. Аналізуються освітні підходи та методи, спрямовані на формування громадянської свідомості та активної громадянської участі у процесах суспільного життя. Зокрема, у науковій розвідці розглядаються різноманітні стратегії та програми, які сприяють вихованню громадянської відповідальності та усвідомлення важливості громадянської участі у демократичних

процесах. Також проаналізовано приклади успішних практик у цій галузі та висвітлено їхній вплив на розвиток спільної культури у суспільстві. Дослідження розкриває роль освіти у підтримці демократичних цінностей, прав людини та розвитку громадянського суспільства в контексті змін, що відбуваються в Україні через європейську інтеграцію.

Ключові слова: громадянське виховання, європейські цінності, інтеграція, права людини, демократична культура, навчання для демократичного громадянства.

Pidbereznykh Inna Yevgenievna Doctor of legal sciences, Professor, Professor of the Department of History, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, tel.: (0512) 24-41-89, <https://orcid.org/0000-0001-9906-4327>

Boyko Valeria Volodymyrivna student of the second (master's) level of higher education, major 032 "History and Archeology", Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, tel.: (068)128-48-43, <https://orcid.org/0009-0008-5830-8696>

VALUES OF CIVIC EDUCATION IN THE CONTEXT OF UKRAINE'S EUROPEAN INTEGRATION

Abstract. This article examines the value foundations of civic education, taking into account the context of Ukraine's European integration. Key values that play a central role in the formation of democratic citizenship, which are integrated into European educational programs, are identified. The challenges that the civic education system faces when it strives to comply with European norms are analyzed.

The role of civic education as a mechanism for adapting Ukrainian society to European standards, in particular in conditions of constant social and political changes, as well as its contribution to overcoming challenges associated with the adaptation of Ukrainian political culture to European norms and practices is also discussed. A vision of the prospects for the development of civic education as a tool for cultivating political culture, legal awareness and active participation of citizens is formulated.

The importance of civil education is investigated in the context of the European process of integration of Ukraine, the main aspects, importance and influence of civil education on the country's successful path to rapprochement with the European Union. The means and methods of increasing the civil consciousness of the population to European values and standards are analyzed. The possibility of introducing specialized educational programs and projects aimed at preparing citizens to enter Ukraine into the European Union is considered. The educational approaches and methods are investigated at the formation of civil consciousness and active civil participation in the processes of the country's public life. In particular, a

scientific study shows various strategies and programs that contribute to teaching civic responsibility and awareness of the importance of civil participation in democratic processes. Examples of successful practices in this area are also analyzed, and their influence on the development of general culture in society. The study shows the role of education in supporting democratic values, human rights and the development of civil society in the context of changes taking place in Ukraine through European integration.

Keywords: civic education, European values, integration, human rights, democratic culture, training for democratic citizenship.

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації українського суспільства та його прагнення до європейської інтеграції громадянська освіта набуває особливої актуальності. Вона є не тільки способом передачі знань про права, обов'язки та принципи функціонування демократичного суспільства, а й ефективним інструментом формування критичного мислення, активної життєвої позиції та готовності громадян до активної участі у суспільно-політичному житті. Необхідність системного підходу до розвитку громадянської освіти в Україні обумовлена як внутрішніми проблемами (недостатній рівень правової культури, низька активність громадян у прийнятті рішень, недовіра до інституцій влади), так і зовнішніми (потреба адаптації до стандартів Європейського Союзу, виконання Угоди про асоціацію з ЄС). ЄС відіграє важливу роль у формуванні громадянської освіти через програми, ініціативи та політики, спрямовані на просування демократії, прав людини та культурного розмаїття. Освітні програми, як Erasmus+, підтримують міжкультурний обмін та співпрацю між країнами. У зв'язку з цим виникає потреба у впровадженні нових освітніх підходів, які відповідатимуть європейським цінностям та сприятимуть утвердженню демократичної культури в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання громадянської освіти активно досліджуються як українськими, так і зарубіжними науковцями. І. Барановський наголошує на розширенні змістового поля громадянської освіти в контексті євроінтеграційного курсу України, підкреслюючи її не лише освітню, а й важливу соціально-політичну функцію. У роботах Н. Ковтун, Т. Щербан та інших дослідників розглядаються методичні аспекти впровадження громадянської освіти в загальноосвітніх закладах. У міжнародному вимірі, теоретичні засади громадянської освіти зафіксовані в документах Ради Європи, наприклад, у Хартії з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини (2010), де акцентується на вихованні активного громадянина, який поділяє принципи демократії, рівності, поваги до прав людини, толерантності та відповідальності. Ці документи слугують орієнтирами для країн, що прагнуть європейської інтеграції, в тому числі й для України [1].

Метою даної статті є теоретичне обґрунтування значення громадянської освіти в контексті європейської інтеграції України, визначення її ціннісних орієнтирів, а також аналіз викликів та перспектив впровадження в національну систему освіти.

Виклад основного матеріалу. Європейська модель громадянської освіти базується на комплексному, міждисциплінарному та ціннісному підході, який передбачає не лише надання знань про політичну систему, права людини чи основи демократії, а й розвиток практичних навичок, критичного мислення, соціальних компетенцій та формування активної громадянської позиції. На відміну від традиційного підходу до навчання, зосередженого переважно на засвоєнні теоретичного матеріалу, сучасна громадянська освіта спрямована на формування у молоді здатності до рефлексії, комунікації, мирного врегулювання конфліктів, розуміння своєї ролі в суспільстві та відповідальності за колективні рішення. Громадянська освіта сприяє формуванню свідомих громадян, які можуть активно брати участь у демократичних процесах. Вона підтримує цінності європейської інтеграції, такі як права людини, толерантність і відповідальність, допомагаючи Україні адаптуватись до європейських стандартів. Громадянська освіта відіграє ключову роль в євроінтеграції України, формуючи свідомих, активних громадян. Вона сприяє розвитку демократії, прав людини, критичного мислення та толерантності. Залучення молоді до європейських цінностей допомагає інтегруватися в європейське суспільство та зміцнити соціальну згуртованість.

Розвиток громадянської освіти у Європейських країнах відбувається через систематичні заходи, спрямовані на виховання громадян з активною громадянською позицією. У багатьох країнах Європи передбачено включення громадянської освіти в навчальні плани та програми загальної освіти. Це дозволяє виховувати учнів з розумінням прав та обов'язків громадян, підвищувати рівень політичної свідомості та заохочувати активну участь у громадському житті. Додатково, в багатьох країнах Європи існують додаткові програми та ініціативи, спрямовані на розвиток громадянської освіти. Наприклад, Європейська комісія підтримує проекти, спрямовані на підвищення свідомості громадян про європейські цінності та права, а також на розвиток діалогу між громадянами та урядом. Ця ініціатива відображає стратегічну мету сприяти спільному відчуттю єдності та співпраці в межах Європейського союзу. Шляхом підтримки таких проектів, Європейська комісія стимулює активну участь громадян у публічному житті, сприяє формуванню єдиного європейського ідентичності та сприяє побудові міцних відносин між громадянами та владою. У Німеччині працює програма «Старший брат/старша сестра», яка сприяє підтримці дітей з важкими життєвими обставинами через допомогу волонтерів. У Фінляндії протягом довгого часу успішно діє ініціатива «Уроки громадянськості», яка має на меті

навчити молодь активно співпрацювати та приймати участь у громадянському житті країни. Дані програми та ініціативи сприяють формуванню відповідальних, свідомих громадян, готових приймати активну участь у житті суспільства. У цілому, розвиток громадянської освіти в Європі здійснюється через комплексні підходи, які сприяють формуванню у громадян навичок демократичного спілкування, взаєморозуміння та участі в громадському житті.

Основою громадянської освіти є цінності, які є спільними для всіх демократичних країн: повага до людської гідності, свобода, демократія, рівність, верховенство права, права людини, соціальна справедливість, недискримінація, мирне співіснування та міжкультурне взаєморозуміння. Вони слугують дороговказом для формування освітнього середовища, де учень або студент не тільки отримує знання, але й практикує демократичні цінності в повсякденному житті школи або громади. Наприклад, формами впровадження громадянської освіти в закладах освіти є: уроки з громадянської освіти, метою яких є формування в учнів розуміння їх прав та обов'язків у суспільстві, розвитку соціальної відповідальності, вихованні активних громадян, здатних свідомо брати участь у житті громади, розуміти принципи демократії та розв'язувати конфлікти мирним шляхом; дискусії та дебати; проекти й дослідження; соціальні акції та волонтерство; взаємодія зі спільнотою та експертами..

Громадянська освіта сприяє формуванню толерантності, культури спілкування та розвитку критичного мислення учнів. Вона сприяє розвитку толерантності шляхом виховання у учнів поваги до різниці у поглядах, культурі, релігії та інших аспектів життя. Крім того, громадянська освіта надає можливість розвивати навички ефективного спілкування, вміння слухати та висловлювати свою думку конструктивно. Ці навички необхідні для побудови гармонійних відносин у суспільстві і вирішення конфліктних ситуацій. Критичне мислення, яке також розвивається за допомогою громадянської освіти, дозволяє учням аналізувати інформацію, приймати обґрунтовані рішення та критично оцінювати події навколо себе. Таким чином, громадянська освіта відіграє ключову роль у формуванні повноцінної особистості і активного громадянина суспільства.

Розвиток громадянської освіти в школі спрямований на формування свідомих та активних громадян. Освітні програми включають вивчення прав людини, демократії та участі в суспільному житті. Це допомагає учням усвідомити свою роль у суспільстві та сприяє розвитку критичного мислення. Розвиток громадянської освіти в школі охоплює навчання правам людини, громадянським обов'язкам та демократії. Це сприяє формуванню критичного мислення, активної участі учнів у громадському житті та розвитку соціальної відповідальності, що в підсумку формує свідомих та активних громадян.

Впровадження громадянської освіти в загальноосвітніх закладах вимагає врахування декількох методичних аспектів. Деякі з них включають:

Розробка програм та навчальних планів, що враховують громадянське виховання та цінності. Вони можуть включати в себе вивчення та підтримку громадських цінностей, виховання в учнів відповідальності перед суспільством та розвиток їх сприйняття громадянського обов'язку. Виховання в учнів відповідальності перед суспільством та розвиток їх сприйняття громадянського обов'язку є ключовим аспектом сучасної освіти. Ця процес розпочинається вже з молодшого шкільного віку і включає в себе різноманітні педагогічні підходи та методи. Одним з головних аспектів є формування у дітей розуміння їхньої ролі в суспільстві та важливості власних внесків у його розвиток. Це може бути досягнуто через розвиток вмінь та навичок співпраці, емпатії та толерантності. Навчання учнів бути відповідальними громадянами також включає уроки про права та обов'язки, розвиток критичного мислення та уміння приймати обґрунтовані рішення. Важливою складовою виховання відповідальності перед суспільством є включення учнів до різних громадських ініціатив та проектів, де вони можуть відчувати себе активними учасниками суспільного життя. Також необхідно створювати умови для формування у дітей ціннісних орієнтацій, які сприяють розвитку чесності, відвертості та солідарності. У цілому, виховання відповідальних та свідомих громадян починається з освіти, а вчителі мають ключову роль у цьому процесі, надаючи учням знання та навички, необхідні для подальшого розвитку їхньої громадянської свідомості.

Організація дискусій, тренінгів та інтерактивних занять для учнів з питань громадянської освіти. Цей підхід допомагає учням краще розуміти важливі аспекти громадянської освіти через обговорення, практичні завдання та взаємодію з іншими учнями. Дискусії можуть стимулювати думки та допомагати розвинути критичне мислення, тоді як тренінги та інтерактивні заняття додають практичну складову до навчання. Це чудовий спосіб підвищити свідомість учнів про їхню роль у суспільстві.

Залучення учнів до участі в громадських проєктах та ініціативах, що сприяють розвитку громадянської активності. Це дозволяє їм розвивати навички співпраці, лідерства та взаємодії з іншими людьми, а також сприяє їхньому особистісному зростанню. Шляхи залучення учнів можуть включати організацію волонтерських заходів у школі, створення громадських проєктів з підтримкою вчителів та батьків, а також підтримку учнівських ініціатив та ідей. Важливо, щоб учні були відчутними членами спільноти, та їхні дії були цінними та корисними для оточуючих. Це сприятиме створенню позитивного середовища для розвитку громадянського суспільства в майбутньому.

Співпраця з батьками та громадськістю для підтримки громадянської освіти в школах. Оскільки ціль громадянської освіти полягає у тому, щоб розвивати учнів як активних громадян, їхня участь у громадських ініціативах та знання про громадянські права та обов'язки можуть бути покращені за участі батьків та громадськості. Співпраця з батьками дозволяє залучити їх до

процесу навчання своїх дітей громадянським цінностям, а також позитивно вплинути на ставлення до навчального процесу у школі. Залучення громадськості може допомогти забезпечити підтримку для розвитку програм громадянської освіти та сприяти поширенню її цінностей у широкому колі суспільства.

Оцінка результатів і ефективності громадянського виховання для постійного покращення методик та підходів. Оцінка результатів та ефективності громадянського виховання є ключовим етапом у забезпеченні успішного розвитку цієї сфери. Для цього необхідно визначити чіткі критерії успіху, такі як рівень усвідомлення громадянами своїх прав і обов'язків, активна участь у суспільному житті, толерантність та інші показники. Щоб постійно покращувати методики та підходи до громадянського виховання, важливо здійснювати моніторинг і оцінку результатів, вносити корективи у програми та заняття відповідно до отриманих даних. Також корисно вести діалог з громадянами, аналізуючи їхні відгуки та пропозиції щодо поліпшення процесу громадянського виховання. Ці методичні аспекти допомагають забезпечити успішне впровадження громадянської освіти в загальноосвітніх закладах.

У країнах Європейського Союзу громадянська освіта реалізується на всіх рівнях освіти — від дошкільної до вищої школи — і виходить за межі формальної освіти, включаючи й неформальні, громадські ініціативи. Її завдання — сформувати активного, обізнаного та відповідального громадянина, здатного: усвідомлювати свої права і свободи та захищати їх законними методами; дотримуватися закону та моральних норм у взаємодії з іншими людьми; брати участь у суспільному, політичному та громадському житті; критично оцінювати інформацію, приймати обґрунтовані рішення; протидіяти дискримінації, ксенофобії, екстремізму та мові ворожнечі; сприяти сталому розвитку своєї громади та країни в цілому [2]. Це допомагає формувати розуміння прав, обов'язків і демократичних цінностей, підтримуючи активну участь молоді у суспільному житті.

Ці підходи закріплені в стратегічних документах, таких як Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства і освіти з прав людини (2010), Рамкові настанови Ради Європи з розвитку компетентностей для демократичної культури, Європейська декларація з громадянської освіти тощо. Ці документи стали орієнтирами для реформування освітніх систем у багатьох державах, зокрема, і в Україні.

Освіта для демократичного громадянства та освіта з прав людини є важливими складовими сучасної освіти. Ці аспекти не лише сприяють формуванню культури поваги до прав людини, але й сприяють розумінню демократичних цінностей та принципів. Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини, прийнята у 2010 році, відзначається своєю вагомістю та актуальністю. Цей документ визначає принципи та цілі освіти для демократії та прав людини, які мають бути

включені до освітніх програм. Один із ключових аспектів Хартії - це наголос на розвиток критичного мислення та умінь аналізувати інформацію. Це надає громадянам можливість критично оцінювати ситуації, робити власні висновки та приймати обґрунтовані рішення. Крім того, освіта з прав людини, як зазначено в Хартії, сприяє розумінню усіх прав людини, включаючи права на життя, свободу виразу, освіту та багато інших. Це сприяє побудові справедливого суспільства, де усі громадяни мають однакові права та можливості. Загалом, Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини відіграє важливу роль у формуванні свідомих громадян, які розуміють важливість демократії, прав людини та плюралізму.

Рамкові настанови Ради Європи з розвитку компетентностей для демократичної культури відіграють важливу роль у формуванні сучасного суспільства, спрямованого на демократію, рівність та права людини. Ці настанови визначають основні принципи розвитку компетентностей, які громадяни повинні мати для ефективного участі у демократичному процесі. Одним з ключових аспектів цих настанов є розвиток критичного мислення та умінь аналізувати інформацію з різних джерел. Громадяни повинні мати здатність критично оцінювати інформацію, яку вони отримують, щоб уникнути маніпуляцій та фальсифікацій. Крім того, рамкові настанови висвітлюють важливість розвитку міжкультурної компетентності та вміння спілкуватися та співпрацювати з представниками різних культур. Це сприяє збереженню миру та толерантності у сучасному світі. Загалом, Рамкові настанови Ради Європи з розвитку компетентностей для демократичної культури є важливим інструментом у формуванні громадянського суспільства та підтримки демократичних цінностей.

Європейська декларація з громадянської освіти була ухвалена у 2018 році та має на меті покращення якості та ефективності громадянської освіти в Європейському союзі. Основні принципи цієї декларації включають забезпечення доступності громадянської освіти для всіх громадян, підтримку розвитку критичного мислення та активної громадянської участі. Основні принципи Європейської декларації з громадянської освіти спрямовані на створення відкритого, толерантного та демократичного суспільства, де громадяни володіють необхідними знаннями та навичками для ефективної участі у громадському житті. Впровадження принципів Європейської декларації з громадянської освіти може сприяти створенню сильної та згуртованої громадянської спільноти в Європейському союзі, що сприятиме розвитку демократії, захисту прав людини та утвердженню основних цінностей.

Україна активно залучена до реалізації міжнародних освітніх програм, спрямованих на розвиток громадянської освіти. Зокрема, участь у проєкті «Освіта для демократичного громадянства та освіта з прав людини», який

реалізується Радою Європи у співпраці з українськими освітніми інституціями, сприяє адаптації української освіти до європейських стандартів, покликаний розвивати навички громадянства, прав людини та критичного мислення серед молоді, сприяючи їх активній участі у демократичному житті. Проєкт "Освіта для демократичного громадянства та освіта з прав людини" є одним із ключових ініціатив Ради Європи у сфері освіти. Метою цього проєкту є підвищення рівня обізнаності громадян з демократичними цінностями та правами людини, сприяння розвитку демократії та захисту прав людини. Освіта в цих сферах вважається ключовою, оскільки громадяни, які розуміють свої права та обов'язки, здатні активно брати участь у громадському житті та сприяти побудові демократичного суспільства. Цей проєкт надає можливість широкому колу людей отримати необхідні знання та навички для того, щоб стати свідомими та активними учасниками громадського життя. Завдяки проєкту «Освіта для демократичного громадянства та освіта з прав людини» ми можемо спостерігати позитивні зміни у суспільстві, зростання громадянської активності та більше поваги до прав людини. Рада Європи продовжує підтримувати цей проєкт та розширювати його вплив на все більшу кількість людей.

Також важливими є такі напрями, як: інтеграція громадянських тем у зміст загальноосвітніх предметів (історія, правознавство, література, географія, етика); розробка навчальних програм та курсів з громадянської освіти на рівні старшої школи та вишів; використання інтерактивних методів навчання, таких як моделювання, рольові ігри, практичні проєкти; впровадження компетентнісного підходу, який передбачає не тільки знання, але й уміння діяти; розвиток позашкільної та неформальної освіти (гуртки, молодіжні табори, форуми, тренінги).

Інтеграція громадянських тем у зміст загальноосвітніх предметів є важливим кроком у формуванні учнів не лише як грамотних фахівців, але й активних громадян суспільства. Виявлення зв'язків між предметами, які здається далекими один від одного, може допомогти учням краще розуміти складність сучасного світу та їх роль у ньому. Історія, правознавство, література, географія та етика - це предмети, які надають можливість вивчення різних аспектів суспільного життя. Інтегруючи громадянські теми у ці предмети, шкільна програма може сприяти розвитку в учнів критичного мислення, етичних цінностей та громадянської активності. Прикладом інтеграції може бути вивчення історії руху за права громадян в контексті правознавства, в аналізі літературних творів про соціальні проблеми у рамках уроків літератури, в дослідженні географічних аспектів соціальних конфліктів та в обговоренні етичних дилем у рамках уроків етики. Інтеграція громадянських тем у зміст загальноосвітніх предметів сприяє формуванню повноцінного громадянина, який свідомо приймає участь у житті суспільства. Цей підхід допомагає створити учням глибший розуміння власної країни, її

історії, культури та ролі у світі. Інтеграція громадянських тем допомагає учням розуміти важливі поняття, які стосуються громадянського суспільства, демократії, прав людини, екології та соціальної відповідальності. Це не лише розширює знання учнів, а й сприяє їхньому вихованню як активних громадян, здатних брати участь у суспільному житті, вирішувати проблеми та сприяти позитивним змінам у суспільстві. В результаті, інтеграція громадянських тем у зміст навчання допомагає формувати громадян, які свідомі своєї ролі у суспільстві та готові активно сприяти його розвитку.

Завдяки підтримці міжнародних фондів, таких як UNDP, UNICEF, Фонд Гайнріха Бюлля, IREX, українські вчителі та громадські активісти отримують доступ до новітніх методичних ресурсів, професійних тренінгів та навчальних платформ.

Незважаючи на позитивні зрушення, впровадження громадянської освіти в Україні стикається з певними труднощами, такими як недостатня підготовка вчителів, нестабільність політичної ситуації, брак ресурсів та підтримки, а також культурні бар'єри в сприйнятті демократичних цінностей. Серед ключових викликів слід виділити: фрагментарність методичного забезпечення – відсутність єдиної методології, адаптованої до українських реалій; недостатній рівень підготовки педагогічних кадрів – не всі вчителі володіють сучасними підходами, інтерактивними методами, міждисциплінарним мисленням; відсутність чіткої національної стратегії громадянської освіти, інтегрованої в усі рівні освітньої політики; низька мотивація освітніх установ до практичного впровадження громадянської освіти через перевантаженість програм та брак ресурсів; слабка взаємодія між освітніми, громадськими та державними структурами [3, 4].

Попри ці виклики, потенціал розвитку громадянської освіти в Україні є значним з кількох причин. По-перше, громадянська освіта сприяє формуванню активної та відповідальної громадянської позиції у населення. Вона навчає людей розуміти їх права та обов'язки, участь у громадському житті та приймати інформовані рішення. По-друге, розвиток громадянської освіти сприяє підвищенню рівня культури та толерантності в суспільстві. Вона дозволяє людям краще розуміти різноманітні культурні, релігійні та інші різноманітності, що сприяє мирному співіснуванню. Нарешті, громадянська освіта є важливим елементом будівництва демократії та розвитку суспільства. Вона надає людям навички участі у громадському житті, захисті своїх прав та інтересів, а також підтримці розвитку своєї держави.

Отже, розвиток громадянської освіти в Україні має великий потенціал у формуванні громадян з глибоким розумінням та зацікавленістю у розвитку своєї країни. Особливо важливо активізувати співпрацю між освітніми установами та громадськими організаціями, які часто є лідерами змін у цій сфері; розширити доступ до сучасних навчальних матеріалів, адаптованих до українських реалій; підтримувати ініціативи на місцевому рівні, де

громадянська освіта може реалізовуватися через практичну участь у громадах; стимулювати участь молоді в суспільному житті через волонтерство, молодіжні ради, дебатні клуби; розвивати освіту дорослих, адже громадянська компетентність потрібна на всіх етапах життя.

Громадянська освіта має охоплювати не тільки дітей та молодь, а й дорослих громадян – через систему безперервного навчання, громадські простори, локальні ініціативи. Вона має стати частиною повсякденної культури спілкування, прийняття рішень, побудови спільного майбутнього. Громадянська освіта для дорослих в Україні має на меті підвищити усвідомлення прав та обов'язків громадян, розвиваючи критичне мислення та активну участь у суспільстві. Цей вид освіти допомагає громадянам розуміти свої права та обов'язки, а також активно брати участь у громадському житті. Вона сприяє розвитку критичного мислення, вихованню толерантності, взаєморозуміння та сприяє побудові громадянського суспільства. Надання можливостей для отримання громадянської освіти дорослим особам є ключовим для зміцнення демократії та підвищення рівня свідомості суспільства. Однак виклики, такі як недостатня інфраструктура, обмежені ресурси та культурні бар'єри, ускладнюють впровадження цієї освіти. Необхідні ефективні стратегії та підтримка.

Висновки. Громадянська освіта в Україні є ключовим елементом процесу демократизації та європейської інтеграції. Вона сприяє формуванню відповідального громадянина, здатного захищати свої права, брати участь у суспільному житті та впливати на процеси прийняття рішень. Інтеграція цінностей демократії, прав людини та верховенства права у зміст освіти відповідає стратегічним цілям України як держави, що прагне до Європейського Союзу. Громадянська освіта в Україні грає важливу роль у формуванні демократичного суспільства та сприяє інтеграції країни в європейський простір. Цей процес включає навчання громадян не лише правам і обов'язкам, а й розвиток критичного мислення, умінь аналізувати інформацію та приймати обґрунтовані рішення. Громадянська освіта сприяє формуванню громадянської свідомості і активізації громадянської участі в управлінні справами держави. Для ефективної реалізації громадянської освіти необхідно забезпечити комплексний підхід: вдосконалити освітні програми, підвищити кваліфікацію педагогів, активізувати міжсекторальну взаємодію та підтримувати міжнародну співпрацю, включати у навчальну програму питання громадянського усвідомлення, прав та обов'язків кожного громадянина, розвиток критичного мислення, сприяння взаєморозумінню та толерантності між людьми, а також практичні заняття з активною участю учнів у рішенні суспільних проблем. Тільки за таких умов громадянська освіта стане потужним інструментом зміцнення демократії та сталого розвитку українського суспільства. Забезпечуючи громадянам знання про їх права та обов'язки, цей вид освіти допомагає сформуванню активних та відповідальних

громадян, які беруть участь у політичному процесі, виявляють інтерес до суспільних питань та беруть на себе відповідальність за майбутнє своєї країни. Поєднуючи громадянську освіту з демократією та сталим розвитком, Україна може зміцнити свою демократію та забезпечити сталий розвиток суспільства.

Література:

1. Барановський І. Вплив європейських інтеграційних процесів на громадянську освіту в Україні // *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти*. 2023. №1. С. 10-14.
2. Золкіна М. Ставлення населення України до європейської та євроатлантичної інтеграції України // *Громадська думка*. 2012. № 2. С. 3-13
3. Інформаційна політика України: європейський контекст: монографія / Л. В. Губерський, Є. Є. Камінський, Є. А. Макаренко та ін. К.: Либідь, 2007. 360 с.
4. Погорська І. І. Відносини Україна – ЄС в контексті угоди про асоціацію: концептуальний та практичний виміри // *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. 2017. №15. Retrieved from: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/issue/current
5. Dunkerley D., & Fudge S. The Role of Civil Society in European Integration: A Framework for Analysis // *European Societies*. 2004. № 6 (2). P. 237–254.

References:

1. Baranovskyi, I. (2023). Vplyv yevropeiskykh intehtsiinykh protsesiv na hromadiansku osvitu v Ukraini [The impact of European integration processes on civic education in Ukraine]. *Aktualni problemy pedahohiky, psykhologii ta profesiinoi osvity*. №1. S. 10-14 [in Ukrainian].
2. Zolkina, M. (2012). Stavlennia naseleennia Ukrainy do yevropeiskoi ta yevroatlantychnoi intehtsiyii Ukrainy [Attitude of the Ukrainian population towards Ukraine's European and Euro-Atlantic integration]. *Hromadska dumka*. № 2. S. 3–13 [in Ukrainian].
3. Huberskyi L.V., Kaminskyi Ye. Ie., & Makarenko Ye. A. ta in. (2007). *Informatsiina polityka Ukrainy: yevropeyskyi kontekst* [Information policy of Ukraine: European context]. K.: Lybid, 360 s. [in Ukrainian].
4. Pohorska I. I. (2017). Vidnosyny Ukraina – YeS v konteksti uhody pro asotsiatsiiu: kontseptualnyi ta praktychnyi vymiry [Ukraine-EU relations in the context of the Association Agreement: conceptual and practical dimensions]. *Mizhnarodni vidnosyny. Seriiia «Politychni nauky»*. №15. Retrieved from: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/issue/current [in Ukrainian].
5. Dunkerley D., & Fudge S. (2004). The Role of Civil Society in European Integration: A Framework for Analysis [The Role of Civil Society in European Integration: A Framework for Analysis]. *European Societies*. № 6 (2). P. 237–254 [in English].